

Jadwiga Salach

DYDAKTYKA FIZYKI

zagadnienia wybrane

KRAKÓW 1986
WYDAWNICTWO NAUKOWE
WYŻSZEJ SZKOŁY PEDAGOGICZNEJ

Recenzenci

Doc. dr KAZIMIERZ BADZIĄG

Doc. dr IGNACY STĘPNIOWSKI

BARBARA KIEDRZYCKA-SZATKO

(redaktor Wydawnictwa)

ROMANA HULEWICZ

(korektor)

WYDAWNICTWO NAUKOWE WSP. KRAKÓW UL. KARMELICKA 41

Nakł. 300 egz. Ark. Wyd. 10,5 Zam. 15-86. Cena zł 230.-

Spis treści

SŁOWO WSTĘPNE	5
WPROWADZENIE DO PRZEDMIOTU	8
1. Dydaktyka fizyki jako dyscyplina badawcza	8
2. Dydaktyka fizyki jako przedmiot studiów wyższych	12
R o z d z i a ł 1	
RODZAJE ROZUMOWAŃ STOSOWANE W PROCESIE UCZENIA SIĘ I NAUCZANIA FIZYKI	16
1.1. Istota rozumowania	16
1.2. Kryteria podziału rozumowań według T. Czeżewskiego ...	17
1.2.1. Przykłady z życia codziennego	19
1.2.2. Przykłady rozumowań w nauczaniu fizyki	22
1.3. Indukcja enumeracyjna niezupełna	26
1.4. Rozumowanie przez analogię	30
1.5. Rodzaje rozumowań według Wł. Woltera	34
R o z d z i a ł 2	
NIEKTÓRE ZAGADNIENIA TEORII POZNANIA	36
2.1. Źródła wiedzy - poglądy racjonalistów i empirystów .	36
2.2. Proces tworzenia teorii naukowej	38
2.2.1. Obserwacja i rejestracja wyników obserwacji	40
2.2.2. Formułowanie zdań ogólnych, opartych na doświadczeniu, mających charakter prawidłowości	40
2.2.3. Kanony indukcji eliminacyjnej Milla	41
2.2.4. Tworzenie model	45
2.2.5. Modele matematyczne opisowe	46
2.2.6. Tworzenie obiektów idealizacyjnych i przyczynowych modeli matematycznych	47
2.2.7. Modele postępowania badawczego	48
2.2.8. Formułowanie-hipotez dotyczących nowych teorii	51
2.2.9. Proces sprawdzania teorii	55
2.3. Elementy postępowania badawczego uczniów	62
2.3.1. Weryfikacja hipotez	62
2.3.2. Inne czynności badawcze	66

Rozdział 3

WYBRANE ZAGADNIENIA METOD NAUCZANIA FIZYKI	71
3.1. Uwagi o klasyfikacji metod nauczania	71
3.2. Nauczanie problemowe	72
3.2.1. Kilka refleksji ogólnych	72
3.2.2. Formułowanie hipotez lub obmyślanie sposobów rozwiązania problemu	74
3.2.3. Element twórczy w procesie rozwiązywania problemów	76
3.2.4. Wzbogacanie wiedzy uczniów	77
3.2.5. Rola nauczyciela w nauczaniu problemowym ...	79
3.2.6. Możliwości stosowanie nauczania problemowego w codziennej praktyce szkolnej	81
3.2.7. Przykłady lekcji z elementami nauczania problemowego	83
3.3. Nauczanie programowane	92
3.3.1. Początki nauczania programowanego	92
3.3.2. Programowane podręczniki fizyki	93
3.3.3. Próby zastosowania tekstów programowanych do kierowania procesem samodzielnego zdobywania wiedzy	97

Rozdział 4

KSZTAŁTOWANIE POJEĆ FIZYCZNYCH ZE SZCZEGÓLNYM UWZGLĘDNIENIEM FAZY KONCEPTUALIZACJI	99
4.1. Rodzaje pojęć fizycznych	99
4.2. Wprowadzanie wielkości fizycznych bez ich definiowania	101
4.3. Formułowanie definicji a wyrażanie sensu fizycznego wielkości fizycznej	102
4.4. Faza konceptualizacji poprzedzające formułowania definicji	104
4.5. Przykłady realizowania fazy konceptualizacji	106
4.5.1. Pojęcie masy	106
4.5.2. Pojęcie pojemności elektrycznej ciała przewodzącego	108
4.5.3. Pojęcie wektora indukcji magnetycznej	112
4.5.4. Pojęcie współczynnika indukcji własnej obwodu	118
4.6. Dalsze fazy procesu kształtowania pojęcia	119

4.7. Niebezpieczeństwo sformalizowania wiedzy w procesie nauczania fizyki	120
---	-----

R o z d z i a ł 5

NIEPRAWIDŁOWOŚCI JĘZYKOWE JAKO ŹRÓDŁO TRUDNOŚCI W NAUCZANIU I UCZENIU SIĘ FIZYKI	122
5.1. Uwagi wstępne	122
5.2. Rodzaje nieprawidłowości językowych	123
5.2.1. Żargon	123
5.2.2. Używanie tych samych słów w różnych znaczeniach	123
5.2.3. Skróty językowe	125
5.2.4. Sformułowania sprzeczne z wyrażanymi treściami	127
5.2.5. Niefortunnie użyte słowo źródłem nieporozumień	130
5.3. Odczytywanie związków między wielkościami fizycznymi	132

R o z d z i a ł 6

METODYKA ROZWIĄZYWANIA ZADAŃ Z FIZYKI	138
6.1. Uwagi wstępne	138
6.2. Analiza treści fizycznej zadania	139
6.3. Koncepcja i plan rozwiązania	145
6.4. Wykonanie części rachunkowej	147
6.5. Kierowanie procesem nabywania umiejętności rozwiązywania zadań - reguły heurystyczne i algorytmy (przykłady)	149
6.6. Różne metody a różne strategie rozwiązania	155

R o z d z i a ł 7

KONTROLA I OCENA WYNIKÓW NAUCZANIA FIZYKI	158
7.1. Zadania i funkcje kontroli	158
7.2. Funkcja dydaktyczna kontroli. Kontrola kształtująca	160
7.3. Co powinno być przedmiotem oceniania?	162
7.4. Ocenianie obiektywne. Kryteria oceniania	167
7.5. Testowe formy kontroli. Cechy testu	171
7.6. Wady testu wyboru. Kilka wskazówek heurystycznych dla osób przygotowujących test	178

7.7. Znaczenie testów wyboru na studiach kształcących nauczycieli fizyki	178
--	-----

Rozdział 8

NAUCZANIE FIZYKI W KILKU WYBRANYCH KRAJACH KAPITALISTYCZNYCH	182
8.1. Założenia teoretyczne i technika pracy nad programami fizyki i innych przedmiotów przyrodniczych	182
8.2. Amerykańskie programy fizyki	186
8.2.1. Program przygotowany przez PSSC (Physical Science Study Commitee)	187
8.2.2. Program HPP (Harvard Project Physics)	189
8.3. Nuffieldowski program fizyki w Anglii	191
8.3.1. Nuffieldowski program nauk przyrodniczych dla szkół podstawowych i średnich	191
8.3.2. Nuffieldowski program fizyki	193
8.3.3. Przykłady pytań egzaminacyjnych z fizyki dla uczniów kończących kurs dla zaawansowanych (A-Level)	195
8.4. Nauczanie fizyki we Francji	199
8.5. Nauczanie fizyki w Republice Federalnej Niemiec	202

Rozdział 9

NAUCZANIE FIZYKI W KRAJACH SĄSIADUJĄCYCH Z POLSKĄ	203
9.1. Informacje ogólne	203
9.2. Nauczanie fizyki z Związku Radzieckim	208
9.2.1. Krótka charakterystyka programu fizyki w szkole dziesięcioletniej	208
9.2.2. Formy kształcenia uczniów specjalnie uzdolnionych	210
9.2.3. Plany na najbliższą przyszłość	212
9.3. Nauczanie fizyki w Niemieckiej Republice Demokratycznej	213
9.3.1. Charakterystyka programu fizyki w szkole dziesięcioletniej i w dwuletniej szkole specjalizacji kierunkowej	213
9.3.2. Formy nauczania zróżnicowanego	216
9.4. Nauczanie fizyki w Czechosłowacji	217
9.4.1. Nowy czechosłowacki system oświatowo-wychowawczy	217
9.4.2. Krótki przegląd treści programowych	218

9.4.3. Przygotowanie podręczników fizyki i ich weryfikacja	220
--	-----

R o z d z i a ł 10

REFORMA PROGRAMU NAUCZANIA FIZYKI W POLSCE W LATACH 1984 - 1990	221
10.1. Konieczność szkolnej reformy programowej	221
10.2. Realizacja celów metodologiczno-światopoglądowych w nauczaniu fizyki	223
10.3. Charakterystyka programu nauczania fizyki w szkole podstawowej	226
10.4. Charakterystyka programów nauczania fizyki dla szkół średnich ogólnokształcących	232
10.4.1. Profil humanistyczny i klasyczny	234
10.4.2. Profile: matematyczno-fizyczny, podstawowy i biologiczno-chemiczny	237
10.5. Informacje uzupełniające	244
LITERATURA CYTOWANA	247

Red. *Tadeusz M. Molenda*, 2014,
Pracownia Dydaktyki Fizyki i Astronomii, Uniwersytet Szczeciński